

Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΩΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΞΕΝΗΣ

... νέες τάσεις

Επιμέλεια έκδοσης: Άννα Χατζηπαναγιωτίδη
Ειρήνη Σεχίδου

Β. Αστάρα, Π. Μπαλκάμος

Το όνομα στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας 95

Β. Βόντσα

Συνεκπαίδευση του «γηγενούς» και του «ξένου» στις σχολικές τάξεις:
Εφαρμόζοντας διαπολιτισμικές στρατηγικές στη διδακτική της γλώσσας .. 105

Γ. Γαβριηλίδου

Επικοινωνιακές δραστηριότητες για τη διδασκαλία μιας δεύτερης/
ξένης γλώσσας 114

Ν. Γιωτίτσας

Διδασκαλία και προώθηση της ελληνικής γλώσσας στο γερμανικό σχολικό
σύστημα. Δυνατότητες και προοπτικές 123

Π. Δεληκάρη

Ο λόγος για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση ως λόγος για τα ανθρώπινα
δικαιώματα 132

Θ. Διαλεκτόπουλος

Διαπολιτισμική γλωσσική εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών στην Ολλανδία.
Αξιολόγηση του μαθήματος της μητρικής γλώσσας 150

Ε. Ζάγκα, Α. Θεοδορίδης

Το μάθημα της ιστορίας ως επικοινωνιακό περιβάλλον για τον μαθητή
και πλαίσιο διδασκαλίας μιας δεύτερης γλώσσας 162

Μ. Ιακώβου, Σ. Μπέλλα

Η παραγωγή γραπτού λόγου στο προχωρημένο επίπεδο: Στοιχεία
ακαδημαϊκής και πολιτισμικής έκφρασης 172

Α. Ιγνατιάδου

Ο Αρκουδέας ... και η Αλεπουδέλη ... στους ολυμπιακούς αγώνες. Μια
επικοινωνιακή διδακτική πρόταση με χρήση αυθεντικού υλικού για
αλλόγλωσσο κοινό 186

Α. Ιγνατιάδου, Μ. Τσιλιμίγκα

Δημιουργία γλωσσικών ασκήσεων για τη διδασκαλία του λεξικού
τόνου της Νέας Ελληνικής σε μη φυσικούς ομιλητές 201

Κ. Καλιμκεράκη, Ι. Καβαθατζόπουλος

Οι υπολογιστές ως εργαλεία μυαλού για την απόκτηση δεύτερης γλώσσας .. 215

Ε. Κανταρτζή, Β. Κουταλακίδου

Η χρήση των νέων τεχνολογιών στις τάξεις υποδοχής του Δημοτικού Σχολείου 231

Α. Κατσαλήρου

Στάδια εκμάθησης του λεξιλογίου της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας ... 247

Τάμαρα Κόστιτς-Παχνόγλου

Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας κατά το ακαδημαϊκό έτος 2004/2005 στη Φιλοσοφική Σχολή του Νις, Σερβία 266

Γ. Κούζας

Η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας στις διαμορφούμενες συνθήκες του 21^{ου} αιώνα 271

Α. Κυρίτση

Η έννοια του στόχου στο ξενόγλωσσο μάθημα. Θεωρητική προσέγγιση και εφαρμογές 280

Μ. Λουκά-Crann

Διδασκαλία και αξιολόγηση της ελληνικής ως ξένης γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση Βρετανίας 291

Α. Ματσάγκος

Προσέγγιση της δυναμικής της ελληνικής στα πλαίσια της καθημερινής συνομιλίας 309

Χ. Μίλεση

Η ελληνική γλώσσα ως μέσον διδασκαλίας και κατανόησης ή αποκλεισμού για τους αλλοδαπούς μαθητές από την Αλβανία: Μελέτη περίπτωσης στον Πειραιά 319

Β. Μπάτσιου, Σ. Οικονόμου, Π. Σιδηροπούλου

Προβλήματα στη συμφωνία επιθέτου-ουσιαστικού σε πομακόφωνους μαθητές: Ανάλυση λαθών και διδακτικές προτάσεις 335

Σ. Μπέλλα

Πέρα από την πραγματολογική αποτυχία: Η χρήση των χρόνων ως πραγματολογική ικανότητα 352

Κ. Ντίνας, Α. Χατζηπαναγιωτίδη

Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη/ξένη. Η περίπτωση της Δημοκρατίας του Καζακιστάν 368

Ε. Παναγοπούλου

Γράψτε μια αίτηση στον Πλούτωνα ζητώντας του να ... 379

Σ. Παπαδήμα-Σοφοκλέους

Ευρωπαϊκό πρόγραμμα επιμόρφωσης καθηγητών: Διδασκαλία ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και χρήση Νέων Τεχνολογιών στην Κύπρο 394

Α. Πασιά

Συσχετισμός προφίλ και στάσεων των μαθητών του ΣΝΕΓ και του Διδασκαλείου 416

Β. Πασχαλιώρη, Χ. Πασχαλιώρη

Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση (ΑεξΑΕ): Εκπαιδευτικές και αξιολογικές θεωρήσεις 430

Θ. Ρουσουλιώτη

Η διδασκαλία της ελληνικής ως μητρικής και ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: Ομοιότητες, διαφορές και αλληλεπίδραση πεδίων έρευνας 440

Σ. Σαμπάνη, Σ. Φερεντίνος, Γ. Δημόπουλος

Η συμβολή της αισθητικής αγωγής στην καλλιέργεια της επικοινωνιακής και γραπτής έκφρασης των μαθητών μέσα από τα Προγράμματα Σπουδών 455

Π. Σέξτου

Το δράμα ως μέθοδος διδακτικής ξένων γλωσσών 474

Π. Σιδηροπούλου

Μεθοδολογικές διαφοροποιήσεις στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης και ως ξένης γλώσσας: Η περίπτωση του γλωσσικού υλικού του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. 487

Χ. Τακούδα

Χαμηλές πτήσεις στα Νέα Ελληνικά: ο Αρχάς στα μαθήματα της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας 501

Δ. Ταχματζίδης, Κ. Ταχματζίδου

Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας (αρχαίας και νέας) στην ανοιχτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Θεωρητικές προσεγγίσεις 513

Κ. Τσεβίκ Μπαϊβεργιάν

Διδακτική της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας στην Κωνσταντινούπολη 537

B. Τσελπάν

Η κατάρτιση των μεταφραστών και των διερμηνέων από και προς την ελληνική γλώσσα στο Κρατικό Πανεπιστήμιο Ανθρωπιστικών Σπουδών 548

E. Χατζημαυρουδή

Προτάσεις σχετικά με τη διδασκαλία των αρχαίων 554

A. Χατζηνικολάου

Εκπαίδευση σε συνθήκες εγκλεισμού. Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε πολυπολιτισμική τάξη κρατουμένων στο σχολείο των Δικαστικών Φυλακών Διαβατών 569

A. Χατζηνικολάου

Η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης μέσα από τη διαμόρφωση κοινωνικών συμβάντων με παιδιά Ρομά στο σχολείο του Δενδροποτάμου 582

A. Χατζηπαναγιωτίδη

Η κοινωνικοπολιτισμική δεξιότητα ως στόχος στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως ξένης 595

Η ελληνική γλώσσα ως δεύτερη / ξένη. Η περίπτωση της Δημοκρατίας του Καζακστάν

Κώστας Δ. Ντίνας

Επ. καθηγητής Γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Άννα Χατζηπαναγιωτίδη

Μέλος του Διδακτικού Προσωπικού του Σχολείου Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α.Π.Θ.

Abstract

The tradition of Greek education in the Former Soviet Union and especially in the Democracy of Kazakstan is well shown in this paper. The research which was held in this country gives a description of the programs of Greek language teaching in Greek Communities and public schools as well as the profile of the students and teachers who take part in Greek language and culture program.

1. Εισαγωγικά

Η πρώτη επαφή του ελληνικού στοιχείου με τις περιοχές της Μαύρης Θάλασσας και του Εύξεινου Πόντου συνδέεται με τον μύθο και τους μυθικούς ήρωες Προμηθέα, Ιάσονα, Ιφιγένεια, Φοῖβο, Ἴλλη, Αἴητη, με τους Αργοναύτες και το χρυσόμαλλο δέρας, καθώς και με μυθολογικούς τόπους όπως η Κολχίδα, η χώρα των Ταύρων και ο «Ἄξεινος Πόντος»¹ που έγινε κατ' ευφημισμὸν Εὐξείνιος.²

Σήμερα στις διάφορες Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετίας ζουν πάνω από 500.000 Ἴλληνες. Η απογραφή του 1989 δίνει τον αριθμὸ 81.000 για τη Ρωσική Ομοσπονδία, 104.000 για την Ουκρανία, 100.000 για τη Γεωργία (με τάσεις συρρίκνωσης λόγω παλιννόστησης), 49.930 για τους Ἴλληνες του Καζακστάν,

1. Αρριανός. *Περίπλους Ευξεινίου Πόντου*. Paris: εκδ. Müller, C. Georg. Graeci. Ψευδο-Σκύλακας. *Περίπλους*, σελ. 85-92.
2. Κορομηλά Μ. (1991). Οι Ἴλληνες στη Μαύρη Θάλασσα από την εποχή του χαλκού ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, εκδ. Πολιτιστική Εταιρεία «Πανόραμα», σελ. 16-19.

7.500 για το Ουζμπεκιστάν, 2.007 για την Κιργιζία, 445 για το Τουρκμενιστάν, 7.400 για την Αρμενία και 590 άτομα για το Τατζικιστάν, στις περιοχές δηλαδή των εκτοπίσεων.³

Τον Νοέμβριο του 1989 το Ανώτατο Σοβιέτ ψήφισε τη διακήρυξη για την αναγνώριση των παράνομων διώξεων κατά τη σταλινική περίοδο και την αποκατάσταση των δικαιωμάτων των Ελλήνων.⁴ Οι Έλληνες είναι πια ισότιμοι με τους άλλους και εκπροσωπούνται στην κυβέρνηση και τα κομματικά όργανα. Το σπουδαιότερο όμως είναι ότι η ελληνική γλώσσα αρχίζει να διδάσκεται στα σχολεία από το 1981 αρχής γενομένης από τα σχολεία της Γεωργίας.⁵ Πρωτεργάτες και εμπνευστές αυτής της προσπάθειας είναι ο Β. Σοκολιούκ και η Μαρίνα Λβόβνα-Ρίτοβα.⁶ Η Ρίτοβα, καθηγήτρια των Ελληνικών στο Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων της Μόσχας, αφού συνέγραψε τα σχετικά βιβλία ελληνικής γλώσσας οργάνωνε και επιμορφωτικά σεμινάρια για όλους όσους θα ήθελαν να διδάξουν την ελληνική γλώσσα και πιστοποιούσε την ελληνομάθειά τους.⁷

Από το 1983 άρχισαν να λειτουργούν στη Σοβιετική Ένωση Ελληνικά Τμήματα Νεολαίας με ανοιχτές εκδηλώσεις, εκθέσεις ζωγραφικής, μουσικά συγκροτήματα, θεατρικές παραστάσεις κ.α.⁸ Τα επόμενα χρόνια οι Έλληνες συσπειρώθηκαν σε εθνοτοπικούς, περιφερειακούς και πανενωσιακούς συλλόγους και οργανώσεις.

Το 1989 ιδρύθηκε στη Μόσχα ο «Πανσοβιετικός Σύνδεσμος των Ελλήνων της ΕΣΣΔ», ο οποίος ίδρυσε ταυτόχρονα παραρτήματα σε όλες τις περιοχές όπου υπάρχουν συμπαγείς ελληνικοί πληθυσμοί.⁹ Ταυτόχρονα εξέδωσε και μια ελληνική εφημερίδα ευρείας κυκλοφορίας, δημιούργησε εκδοτικό οίκο για την έκδοση ελληνικών σχολικών, επιστημονικών και λογοτεχνικών βιβλίων,

3. Αγκίδης Β. (1997). *Παρευξείνιος Διασπορά*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 533-535.

4. Νέα της Μόσχας. Μάιος 1990, σελ. 21.

5. Φωτιάδης Κ. (1999). *Ο Ελληνισμός της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης*. Αθήνα: Ηρόδοτος, σελ. 151.

6. Κεσιδής Θ. (1996). *Η ιστορική πορεία των Ελληνοποντίων, το εθνικό ζήτημα και το μέλλον των μικρών εθνών στην πρώην Σοβιετική Ένωση*. Θεσσαλονίκη-Αθήνα: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 44-56.

7. Αγκίδης Β. (1997). *Παρευξείνιος Διασπορά*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 559-568.

8. Χασιώτης Ι., Ξανθοπούλου Α. & Αγκίδης Β. (1997). *Οι Έλληνες της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης: Μετοικεσίες και εκτοπισμοί, οργάνωση και ιδεολογία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, σελ. 685.

9. Φωτιάδης Κ. (1999). *Ο Ελληνισμός της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης*. Αθήνα: Ηρόδοτος, σελ. 152-153.

οργάνωσε ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές και οργάνωσε πλήθος μορφωτικών και πολιτιστικών προγραμμάτων. Δέκτες όλων αυτών είναι οι κάτοικοι αυτών των περιοχών που αισθάνονται Έλληνες.¹⁰

Στις 22 και 23 Μαΐου 1990 πραγματοποιήθηκε στη Μόσχα η πρώτη Πανενοσιακή Επιστημονική Συνδιάσκεψη με θέμα: «Οι Έλληνες της ΕΣΣΔ – Ιστορία και σύγχρονη εποχή». Εκεί συμφωνήθηκαν:

1. Η επανασύσταση όλων των μορφών εθνοκοινοτικής αυτονομίας σε περιφέρειες με συμπαγή ελληνικό πληθυσμό.
2. Η επαναλειτουργία των ελληνικών εκκλησιών.
3. Η εξασφάλιση των συνθηκών για εθελοντική επιστροφή όλων των εκτοπισθέντων από τις σταλινικές αρχές.
4. Η επαναλειτουργία των ελληνικών σχολείων, των τεχνικών σχολών και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.
5. Η εισαγωγή των Ελλήνων στα πανεπιστήμια χωρίς εξετάσεις.
6. Η έκδοση περιοδικών και εφημερίδων.
7. Η ίδρυση θεάτρων, μουσείων, επιστημονικών ινστιτούτων.¹¹

Στις 29-31 Μαρτίου, στο πρώτο Πανενοσιακό Συνέδριο των Σοβιετικών Ελλήνων στο Γιλεντζίκ του Κρασνοντάρ¹² οι Έλληνες αποφάσισαν να αγωνιστούν μεταξύ άλλων και για την αναβίωση της κουλτούρας του ελληνικού λαού και την αποκατάσταση της ιστορικής ονομασίας των ελληνικών περιοχών.¹³

Η δημοκρατική εξέλιξη του σοβιετικού καθεστώτος ευνόησε μερικές ελληνικές πρωτοβουλίες αλλά δεν δικαίωσε την αρχική ευφορία. Παρ' όλες τις κινήσεις, οι Έλληνες απέτυχαν να κάνουν αισθητή την παρουσία τους στους νέους πολιτικούς φορείς της Ένωσης. Εν τω μεταξύ οι εθνικές αναμετρήσεις και εθνικιστικές διενέξεις (Γεωργιανοί εναντίον Αμπχάζων και Οσσετών, Αρμένιοι εναντίον Αζερμπαϊτζανών, Ναγκόρνο Καραμπάχ κ.λπ.) έσπρωξαν τους Έλληνες προς την Ελλάδα, σε μια τάση φυγής για ήρεμη και καλύτερη ζωή.

Συμπερασματικά θα έλεγε κανείς πως, παρόλα τα προβλήματα και τις εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες ζωής, οι Έλληνες της παρευξείνιας περιοχής, διαποτισμένοι βέβαια από το ρωσικό πολιτισμό αλλά κρατώντας τις παραδόσεις

10. Κεσίδης Θ. (1996). *Η ιστορική πορεία των Ελληνοποντίων, το εθνικό ζήτημα και το μέλλον των μικρών εθνών στην πρώην Σοβιετική Ένωση*. Θεσσαλονίκη-Αθήνα: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 44-45.

11. Αγκίδης Β. (1997). *Παρευξείνιος Διασπορά*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 577-580.

12. Νέτας Β. *Το συνέδριο του Γκελεντζίκ*. Ελευθεροτυπία, 28-31/3/1991.

13. Φωτιάδης Κ. (1999). *Ο Ελληνισμός της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης*. Αθήνα: Ηρόδοτος, σελ. 156-160.

τους, διατήρησαν την ελληνικότητά τους και τον κύριο πολιτιστικό της φορέα, γλώσσα-διάλεκτό τους. Στη δεκαετία μάλιστα 1926-1937 η ποντιακή γλώσσα ήταν ισότιμη με τις άλλες της σοβιετικής επικράτειας, ύστερα από την αναγνώρισή της από το Σοβιετικό Σύνταγμα του 1928.

2. Η ελληνική γλώσσα στο Καζακστάν

Στην περίπτωση του Καζακστάν, έχουμε να κάνουμε με έναν πληθυσμό, ο οποίος παρά τα τόσα πολλά χρόνια που πέρασαν από τότε που πόντιοι Έλληνες βρέθηκαν να ζουν εκεί εξόριστοι από το σταλινικό καθεστώς, νιώθει ως ελληνικός πληθυσμός. Βρέθηκαν εκεί προερχόμενοι από τη Ν. Ρωσία, τη Γεωργία και την Ουκρανία, από τις εστίες όπου ζούσε και αναπτυσσόταν παλαιόθεν η ελληνική μειονότητα. Το στοιχείο που ενώνει τα μέλη αυτής της ομάδας είναι ο αυτοπροσδιορισμός τους ως Ελλήνων, ο οποίος νομιμοποιείται μέσα από την κοινή τους διάλεκτο, την ποντιακή, και την πίστη τους σε μια κοινή βιογενετική και κυρίως πολιτισμική ελληνική καταγωγή.

Η εικόνα της Ελλάδας για τους Έλληνες της Δημοκρατίας του Καζακστάν είναι προϊόν αφαιρετικής εξιδανίκευσης και αναγωγής στο απώτερο παρελθόν, μακριά από τη σύγχρονη πραγματικότητα, κοντά στα όρια του μύθου. Αυτό προκύπτει σαφέστατα από όλες τις καλλιτεχνικές δημιουργίες των ομογενών: λογοτεχνία, εικαστικές δημιουργίες, λαϊκές παραδόσεις κ.λ.π. Οι εικαστικές, θεατρικές, λογοτεχνικές ή μουσικές δημιουργίες τους έχουν αντλήσει τη θεματική τους από την Ελλάδα, αρχαία και βυζαντινή, οι ήρωές τους είναι οι Έλληνες θεοί και ημίθεοι της αρχαίας ιστορίας και των μύθων, ενώ στα αρχιτεκτονικά τους κτίσματα διαφαίνεται η επίδραση από την αρχαία Ελλάδα.

Κυρίαρχο συνεκτικό στοιχείο αυτής της ιδιότυπης ελληνικής ταυτότητας των Ελλήνων του Καζακστάν είναι η ελληνική γλώσσα, η οποία συντελεί στο πλάσιμο μιας εικονικής εθνικής ταυτότητας μέσα από μian εικονική για τα σημερινά ελληνικά δεδομένα πραγματικότητα. Ο μύθος και η ιδεολογία για την Ελλάδα, που έχουν ενσωματωθεί στο πολιτιστικό γίγνεσθαι των Ελλήνων της Παρευξείνιας Ζώνης, αποτελούν συστατικά στοιχεία του τοπικού τους πολιτισμού και λειτουργούν με τη σειρά τους ως δημιουργικά και θετικά κίνητρα για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

Παρά τον συνεκτικό της ρόλο στη διαμόρφωση ελληνικής εθνικής συνείδησης στους ομογενείς του Καζακστάν, η ελληνική γλώσσα για τους περισσότερους απ' αυτούς είναι μια ξένη γλώσσα, δεν τη γνωρίζουν, δεν τη χρησιμοποιούν, δεν επικοινωνούν σε κανένα πεδίο μ' αυτήν. Στις Παρευξείνιες Χώρες γενικώς δεν είναι η ελληνική γλώσσα ούτε οι διάλεκτοί της (ποντιακή και ρωμείκη) ούτε η Ορθοδοξία τα αποκλειστικά προσδιοριστικά στοιχεία της ελλη-

νικότητας. Υπάρχουν Έλληνες που μιλούν τατάρικα ή τούρκικα, ενώ αρκετοί από αυτούς δηλώνουν άθρησκοι. Τα ελληνογενή βιογενετικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά είναι αυτά που ριζωμένα βαθιά μέσα τους τους ενώνουν και τους συσπειρώνουν γύρω από τις ελληνικές κοινότητες. Αυτά τα στοιχεία είναι που μπορούν να αξιοποιηθούν δημιουργικά στο πλαίσιο της ελληνόγλωσσης παιδείας και να βοηθήσουν στην καλλιέργεια μιας θετικής στάσης απέναντι στη σύγχρονη Ελλάδα και το σύγχρονο ελλαδικό πολιτισμό.

3. Η έρευνα

Στη Δημοκρατία του Καζακστάν η ελληνική γλώσσα διδάσκεται σε 8 κυριακάτικα ή σαββατιανά κοινοτικά σχολεία στην Αλμάτη, όπου ζει ο μεγαλύτερος αριθμός ομογενών, και σε ένα μόνο κρατικό σχολείο στην κωμόπολη Πανφίλοβα.

Στην εισήγησή μας θα σας παρουσιάσουμε τα στοιχεία που προέκυψαν από έρευνα που διενεργήσαμε και αφορούσε τους φορείς της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στην περιοχή, τους δασκάλους οι οποίοι διδάσκουν τα ελληνικά με τις δυνατότητες και τις ανάγκες τους, καθώς και το προφίλ των μαθητών που διδάσκονται τα ελληνικά.

Οι μαθήτριες/μαθητές οι οποίοι δέχονται την ελληνόγλωσση παιδεία στο Καζακστάν είναι στο σύνολό τους 450 και οι δασκάλες/οι 12. Ο μεγαλύτερος αριθμός μαθητών προέρχεται από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, γεγονός που υποδηλώνει μια αυξητική τάση του μαθητικού δυναμικού τα τελευταία 10 χρόνια, ύστερα κι από την πτώση του σοβιετικού καθεστώτος.

4. Τα δεδομένα της έρευνας και η συζήτησή τους

4.1. Το προφίλ των εκπαιδευτικών – δασκάλων της ελληνικής γλώσσας

Πριν από την περεστρόικα, η μεγαλύτερη κινητικότητα παρατηρούνταν στη Γεωργία όπου ζούσαν πολλοί Έλληνες, μεταξύ των οποίων και ικανότατοι δάσκαλοι, και όπου το 36% των εκπαιδευτικών δήλωνε πως δίδασκε τα ελληνικά πριν από το 1990. Μόλις το 1% των δασκάλων στην Ουκρανία δίδασκε μέχρι τη χρονολογία αυτή, ενώ στη Ρωσία το 12% των εκπαιδευτικών. Οι πιο πολλοί δάσκαλοι άρχισαν να διδάσκουν μετά το 1995 και είναι οι νεότεροι ηλικιακά.

Η ελληνομαθής εκπαίδευση στο Καζακστάν είναι γυναικεία υπόθεση αφού οι δασκάλες είναι το 99% του συνόλου. Η ηλικία των δασκάλων κυμαίνεται από 23-75 έτη, με τη μικρότερη συγκέντρωση στο φάσμα 23-40 έτη και μεγαλύτερη μεταξύ 41-50. Τα νεότερα μέλη άρχισαν να διδάσκουν τα ελληνικά μετά το 1992, μετά την κατάρρευση του σοβιετικού καθεστώτος, ενώ τα μεγαλύτερα δίδασκαν ιδιωτικά και τα προηγούμενα χρόνια με το μειονέκτημα όμως

της μη επαρκούς γνώσης των νέων ελληνικών, καθώς παρατηρείται σ' αυτούς σύγχυση μεταξύ ποντιακής, καθαρεύουσας και δημοτικής.

Οι εθνικότητες που δηλώθηκαν από τις/τους δασκάλους/ους είναι κυρίως η ελληνική.

Όπως προέκυψε από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, το μεγαλύτερο ποσοστό των δασκάλων της ελληνικής γλώσσας στο Καζακστάν δεν έχει πτυχίο εκπαιδευτικού, αφού κατέχουν τίτλους σπουδών συναφείς προς τη γλωσσική διδασκαλία μόνο δύο εκπαιδευτικοί, κάτοχοι πτυχίου ξένων γλωσσών δύο, θετικών επιστημών δύο, ενώ καταγράφονται δύο ιστορικοί και τρεις γιατροί και ένας μουσικός.

Η εμπλοκή αυτών των "άσχετων" προς τη γλωσσική εκπαίδευση "εκπαιδευτικών" οφείλεται σε λόγους εθνικής ταυτότητας ή/και βιοποριστικούς, αφού η περιοχή πλήττεται από υψηλή ανεργία. Βέβαια, τα στοιχεία μας από την έρευνα και την επιτόπια εμπειρία δείχνουν ότι στην πλειοψηφία τους οι δασκάλους/οι καταφέρνουν να κάνουν αρκετά καλά τη δουλειά τους παρά την έλλειψη σχετικών σπουδών, γεγονός όμως που καθόλου δεν ακυρώνει την ανάγκη για επιμόρφωσή τους στο θέμα αυτό.

Σε σχέση με τον βαθμό επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που ερωτήθηκαν στην έρευνα, από τις απαντήσεις τους φαίνεται ότι ο μεγαλύτερος αριθμός τους δεν έχει λάβει μέρος σε σεμινάρια, παρόλο που είχαν οργανωθεί στη Ρωσία και τη Γεωργία σεμινάρια της Μ. Ρίτοβα. Ένα 20% από αυτούς εκπαιδεύτηκε στην Ελλάδα σε διάφορα προγράμματα του Εθνικού Ιδρύματος Υποστήριξης και Αποκατάστασης, της Γενικής Γραμματείας του Απόδημου Ελληνισμού και των διάφορων πανεπιστημίων μεταξύ των οποίων την πρώτη θέση κατέχει το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Η γνώση άλλων ξένων γλωσσών είναι ελάχιστη, άρα και η παιδεία εκμάθησης ξένων ζωντανών γλωσσών είναι μικρή. Κάποιοι γνωρίζουν τη γερμανική, λόγω της εύκολης σχετικά πρόσβασης προς την Ανατολική Γερμανία κατά την περίοδο του σοβιετικού καθεστώτος, ελάχιστοι την αγγλική και ακόμη λιγότεροι την γαλλική.

Αρκετοί από αυτούς έχουν την εμπειρία της διδασκαλίας νεκρών γλωσσών, π.χ. λατινικά, λιγότεροι αρχαίων ελληνικών, αυτή δε η εμπειρία της διδασκαλίας, με κατεξοχήν μεταφραστική-γραμματική μέθοδο, τους έχει επηρεάσει σε τέτοιο σημείο, ώστε να διδάσκουν με τον ίδιο τρόπο και τη νεοελληνική, μια ζωντανή, επικοινωνιακή γλώσσα.

4.2. Διαπιστώσεις – προτάσεις

Η ελληνική παιδεία στην περιοχή της Δημοκρατίας του Καζακστάν βρίσκεται κυρίως στα χέρια μη προσοντούχων δασκάλων. Οι απόφοιτοι των Πανεπιστημίων

άρχισαν βέβαια σιγά σιγά να εμπλέκονται στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση, αφού το ποσοστό τους αυξήθηκε στη δεκαετία 1989-1999 κατά 10%, αλλά χρειάζονται και άλλες ενισχυτικές παρεμβάσεις κυρίως επιμορφωτικού χαρακτήρα.

Όπως προαναφέραμε, τη διδασκαλία των ελληνικών τη διεξάγουν μόλις δώδεκα άτομα. Παρατηρείται βέβαια τάση αύξησης του αριθμού αυτού, αν και οι αποδοχές των εκπαιδευτικών είναι εξαιρετικά χαμηλές και η παρέμβαση της ελληνικής πολιτείας ελάχιστη. Ωστόσο, άρχισαν να εφαρμόζονται διάφορα προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης των δασκάλων της ελληνικής γλώσσας εκ μέρους φιλεκπαιδευτικών οργανώσεων κυρίως. Αυτό το γεγονός μαζί με την αγάπη και τη βαθιά εκτίμηση προς τον ελληνικό πολιτισμό και το δέλεαρ προγραμμάτων επιμόρφωσης στην Ελλάδα είναι οι λόγοι για τους οποίους υπάρχει προτίμηση προς το συγκεκριμένο αντικείμενο από την πλευρά των υποψήφιων εκπαιδευτικών.

Στο βαθμό που ο ντόπιος ελληνισμός δείχνει πρόθυμος να επωμισθεί την υπόθεση της ελληνομάθειας, η ελληνική πολιτεία πρέπει να κάνει ό,τι είναι δυνατόν ώστε να ενισχύσει το έργο του υποστηρίζοντας έμπρακτα την περαιτέρω πρόσληψη, εκπαίδευση και μετεκπαίδευση των ντόπιων δασκάλων.

Αν λάβουμε υπόψη τη μικρή εκπαιδευτική πείρα των περισσότερων από αυτούς, με έως και τριήχρονη (51%) ή εξάχρονη (42%) θητεία στην ελληνόγλωσση διδασκαλία, η ενίσχυσή τους με επιμορφωτικά τουλάχιστον σεμινάρια κρίνεται επιτακτική. Την ανάγκη αυτή επιτείνει και η διαπίστωση της προσκόλλησης πολλών απ' αυτούς σε παραδοσιακούς τρόπους διδασκαλίας, καθώς η διδακτική τους εμπειρία προέρχεται κυρίως από τη διδασκαλία νεκρών γλωσσών.

4.3. Το προφίλ των μαθητών

Στο Καζακστάν μαθαίνουν ελληνικά 450 μαθήτριες και μαθητές. Οι μισοί από αυτούς πήραν μέρος στην έρευνά μας απαντώντας στα σχετικά ερωτηματολόγια.

Ο μαθητικός πληθυσμός στη συντριπτική του πλειοψηφία μαθαίνει την ελληνική γλώσσα στα κυριακάτικα σχολεία, τα οποία οργανώνονται από τις ελληνικές κοινότητες. Μόνο ένα κρατικό σχολείο υπάρχει στην Πανφίλοβα.

Οι γονείς των μαθητριών/τών έχουν ελληνική εθνικότητα (Ελληνοπόντιοι) με υπηκοότητα κοζάκινη. Το 99% από αυτούς έχουν κοινή εθνικότητα αφού οι επιμειξίες είναι σπάνιες. Ωστόσο, τα παιδιά εκτίθενται και σε άλλες γλώσσες (καζάκινα, ουζμπέκινα, τούρκικα, αρμένικα), μαζί με τη μέχρι τώρα καθολική χρήση της ρωσικής ως *lingua franca* της ευρύτερης περιοχής.

Το βιοτικό επίπεδο των μαθητριών/τών δεν είναι το ιδανικότερο, αφού το 15% δηλώνουν άνεργο πατέρα, το 30% άνεργη μητέρα και το 10% άνεργους και τους δύο γονείς. Ακόμη, ένα μεγάλο ποσοστό των επαγγελματιών των γονέων είναι χειρωνακτικά: πατέρες 30%, μητέρες 10%. Η κατά φύλα κατανομή αντι-

στρέφεται όταν πρόκειται για γονείς πτυχιούχους: μητέρες 20%, πατέρες 10%.

Οι γλώσσες που δήλωσαν ότι μιλούν οι μαθήτριες/τές του Καζακστάν είναι πρωτίστως τα ρώσικα (98%) λόγω του σοβιετικού παρελθόντος της περιοχής, με ταυτόχρονη γλώσσα τα ποντιακά. Ακολουθούν σε απόσταση τα τουρκικά (11%), τα οποία μιλούνται από κάποιους Έλληνες. Παρά την πολύγλωσση πραγματικότητα που βιώνουν –ή μάλλον εξαιτίας της, αφού οι γλώσσες αποκτούνται κυρίως βιωματικά και όχι κατόπιν διδασκαλίας ως μητρικές ή δεύτερες– οι μαθήτριες/τές έχουν ελάχιστα εκτεθεί στην εκμάθηση άλλων ξένων (ευρωπαϊκών κυρίως) γλωσσών. Μόνο ένα 10% μιλάει αγγλικά, γεγονός που δε διευκολύνει την πρόσληψη της ελληνικής ως μιας επιπλέον ξένης γλώσσας και εξηγεί σε μεγάλο βαθμό και τη διδακτική συμπεριφορά των δασκάλων οι οποίες/οι δεν έχουν επαρκείς γνώσεις σχετικά με τη διδακτική ξένων ζωντανών γλωσσών.

Η ελληνική γλώσσα, η οποία αποτελεί αυτήν τη στιγμή την υπ' αριθμόν ένα ξένη γλώσσα στην περιοχή, έχει καθολική αποδοχή. Όλο το μαθητικό δείγμα (100%) απάντησε θετικά στην ερώτηση αν θέλουν να μάθουν ελληνικά, ως απόρροια βέβαια της δημογραφικής υπεροχής της ελληνικής εθνότητας ανάμεσα στα υποκείμενα. Το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθητριών/τών μιλάει στο σπίτι την ποντιακή διάλεκτο και τα νέα ελληνικά αποκλειστικά στο σχολείο. Η εικόνα αυτή επικυρώνεται και από τις απαντήσεις στο ερώτημα “με ποιους μιλάς νέα ελληνικά;” όπου καταγράφονται “με τις δασκάλες/ους” (96%), “με συμμαθήτριες/τές” (4%). Οι κοινωνικοί χώροι (domain) στους οποίους χρησιμοποιείται η ελληνική (σπίτι – σχολείο) δείχνει ότι αυτή είναι ουσιαστικά μια ξένη γλώσσα για τους μαθητές της έρευνάς μας.

Οι επικρατέστεροι λόγοι που αναφέρθηκαν για την εκμάθηση των νεοελληνικών καταδεικνύουν μian ευνοϊκή στάση προς αυτά (“γιατί μ' αρέσουν”, 53%), ή ταύτιση με την Ελλάδα (“είναι η πατρίδα μου” 15%) και την κουλτούρα της (“μ' αρέσουν τα ελληνικά τραγούδια”, 19%), καθώς και την επιθυμία για επίσκεψη (“για να πάω στην Ελλάδα”, 53%), για διακοπές (“για να καταλαβαίνω τα παιδιά στην ελληνική κατασκήνωση”, 23%), ή για επαγγελματική αποκατάσταση (“για να βρω δουλειά”, 13%). Μικρότερο ρόλο παίζει το σχολικό πρόγραμμα (16%), η επιθυμία των γονιών (12%) και η επιρροή των φίλων (12%).

Το 100% των μαθητριών/τών που δεν έχουν ακόμη έλθει στην Ελλάδα δήλωσαν ότι επιθυμούν να την επισκεφτούν κυρίως “για να γνωρίσω την Ελλάδα” (48%), “τους Έλληνες” (10%), “τον πολιτισμό της” (10%), “να μάθω ελληνικά” (10%) και λιγότερο για να επισκεφτούν συγγενείς-φίλους (9%), για τουρισμό (8%), να δουν την πατρίδα (3%), να εγκατασταθούν μόνιμα (2%).

Ανάλογη είναι και η εξιδανικευμένη εικόνα που έχουν για την Ελλάδα και

η οποία μεταφράζεται σε: θάλασσα (22%), ομορφιά (21%), αξιοθέατα/Ακρόπολη (13%), πολιτισμό (7%), φυσικό περιβάλλον (7%), σπίτια (5%), κτλ.

Το κύριο μέσο εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας στη σχολική τάξη είναι το βιβλίο γλώσσας σε ποσοστό 61%, λιγότερο τα τραγούδια, 18%, και τα παιχνίδια, 9%, και ελάχιστα τα οπτικοακουστικά μέσα όπως η κασέτα (3%) ή το βίντεο (1%). Όσον αφορά το ιδανικό βιβλίο γλώσσας, οι μαθήτριες/τές διατύπωσαν ενδιαφέρουσες απόψεις. Θα επέλεγαν θέματα και δραστηριότητες που θεωρούν κοντινά τους και γι' αυτό ενδιαφέροντα. Συνδυάζουν τα παιχνίδια, τα ταξίδια, τα τραγούδια, από 12%, με την ιστορία, 11%, τα παραμύθια και τον αθλητισμό, από 10%, τη μυθολογία και τις τέχνες, από 9%, την καθημερινή ζωή και τη λογοτεχνία, από 7%.

4.4. Διαπιστώσεις – προτάσεις

Μελετώντας κανείς το προφίλ των μαθητών, όπως αυτό αναδείχθηκε μέσα από τις απαντήσεις τους, θα μπορούσε να καταλήξει στις ακόλουθες ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις και προτάσεις.

Οι μαθητές που συγκροτούν το μαθητικό δυναμικό των ελληνικών σχολείων του Καζακστάν είναι μέλη πολυπολιτισμικών κοινοτήτων, γεγονός που τους προδιαθέτει ευνοϊκά στην απόκτηση μιας ακόμη γλώσσας. Όπως είναι φυσικό, η ελληνική εθνικότητα των γονιών, και ιδιαίτερα της μητέρας (Fishman 1991), λειτουργεί θετικά προς την κατεύθυνση της διατήρησης / εκμάθησης της ελληνικής.

Η μορφωτική υπεροχή των μητέρων (πτυχιούχοι: μητέρες 20%, πατέρες 10%), σε συνδυασμό με την ανεργία των γυναικών, η οποία τις καθλώνει στο σπίτι, αποτελεί παράγοντα που εγγυάται την πνευματική καλλιέργεια και γλωσσική επίδοση (Χατζησαββίδης 1993) των παιδιών και αυξάνει ίσως την πιθανότητα μιας ευνοϊκής στάσης απέναντι στην ελληνική κουλτούρα και γλώσσα.

Η γνώση της τοπικής ποικιλίας της ελληνικής, δηλαδή της ποντιακής, δε θα έπρεπε να θεωρηθεί αμελητέος παράγοντας, αλλά θα πρέπει να ληφθεί υπόψη στον όποιο σχεδιασμό με στόχο να ενσωματωθεί στη διαδικασία εκμάθησης της κοινής νεοελληνικής, τουλάχιστον με την εμπλοκή των εκεί ομόγλωσσων δασκάλων. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να συνδυαστεί και με το εύρημα ότι η ελληνική χρησιμοποιείται ουσιαστικά ως ξένη γλώσσα σε περιορισμένους και συγκεκριμένους κοινωνικούς χώρους (domain), ώστε ο μεθοδολογικός σχεδιασμός να προσιδιάζει σε διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας.

Είναι προφανές ότι η επιθυμία για εκμάθηση της νεοελληνικής εκπηγάζει από ισχυρότατα κίνητρα και το μόνο που έχει να κάνει η ελληνική πολιτεία είναι να τη συνδέσει στενότερα με αυτά, παρέχοντας ακόμη περισσότερες ευκαιρίες για επισκέψεις και παραθερισμό, πρακτική που έχει ήδη εγκαινιαστεί, αφού 10% των υποκειμένων έχουν ήδη επισκεφτεί την Ελλάδα για διακοπές κυρίως.

Είναι σαφές επίσης ότι οι μαθητές των ελληνικών σχολείων του Καζακστάν φαντάζονται ένα διαφορετικό κλίμα για την Ελλάδα και ένα άλλο, ανώτερο βιοτικό επίπεδο, γεγονός που τους γοητεύει και ολοκληρώνει την εξιδανικευμένη εικόνα που έχουν σχηματίσει γι' αυτήν. Η εικόνα αυτή έχει την αξία της ως ανάδραση σχετικά με το πώς προσλαμβάνεται η Ελλάδα από τα υποκείμενα αλλά και ως σημαντικότερη ένδειξη σχετικά με τις επιδιώξεις τους, τους στόχους και τα μελλοντικά τους σχέδια.

Τέλος, σε τεχνικό καθαρώς επίπεδο η κύρια παρέμβαση εκ μέρους της ελληνικής πολιτείας θα μπορούσε να κατατείνει στην άμεση βελτίωση των διδασκόμενων βιβλίων, τα οποία θα μπορούσαν να λάβουν υπόψη τους τις προτάσεις και προσδοκίες των ίδιων των μαθητών, και στον σταδιακό ηλεκτρονικό εξοπλισμό των σχολείων. Η αξιοποίηση του μορφωτικού κεφαλαίου των μαθητών προϋποθέτει και την ενεργοποίησή του. Για το λόγο αυτό τα βιβλία γλωσσικής διδασκαλίας πρέπει να αγγίζουν τις εμπειρίες τους, τις παραστάσεις και τα βιώματά τους και τα περιεχόμενά τους να αντλούνται από τρεις κοινωνικοπολιτισμικούς χώρους: την Ελλάδα, τη χώρα διαμονής τους και τις ελληνικές κοινότητες της χώρας τους.

5. Εν κατακλείδι

Η ελληνική γλώσσα στη Δημοκρατία του Καζακστάν διδάσκεται ως ξένη γλώσσα. Δεν αποτελεί, όμως, απλώς και μόνο ένα συμπληρωματικό στοιχείο σε έναν κυρίαρχο πολιτισμό, αυτό των Καζάκων, αλλά συνιστά ένα συνθετικό στοιχείο μιας διπολιτισμικής - διγλωσσικής πραγματικότητας, το οποίο συντείνει στην ενδυνάμωση της πολιτισμικής ταυτότητας των ελληνικής καταγωγής κατοίκων αυτών των περιοχών, και ιδιαίτερα των παιδιών. Η ελληνική γλώσσα εν τέλει αποτελεί το «πρόσχημα» για την επαφή των παιδιών με την Ελλάδα, την ελληνική κοινωνία και τον πολιτισμό της. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να επιτευχθεί η διαμόρφωση ενός νέου γλωσσοπολιτισμικού κεφαλαίου που θα οδηγήσει στην απόκτηση μιας διπολιτισμικής συνείδησης, που είναι και το ζητούμενο για τα παιδιά της διασποράς. Με την προϋπόθεση βέβαια ότι αυτή η συνείδηση δε θα έχει ως αποτέλεσμα την απόκλιση από την πολιτισμική ταυτότητα των υπόλοιπων μελών της κοινωνικοπολιτισμικής ομάδας μέσα στην οποία ζουν.

Βιβλιογραφία

- Αγζίδης, Β. (1997). *Παρευξείνιος Διασπορά*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
Αρριανός. *Περίπλους Ευξείνου Πόντου*. Paris: εκδ. Müller.
Κεσίδης, Θ. (1996). *Η ιστορική πορεία των Ελληνοποντίων, το εθνικό ζήτημα και το*

μέλλον των μικρών εθνών στην πρώτη Σοβιετική Ένωση. Θεσσαλονίκη-Αθήνα: Αφοί Κυριακίδη.

Κορομηλά, Μ. (1991). *Οι Έλληνες στη Μαύρη Θάλασσα από την εποχή του χαλκού ως τις αρχές του 20^{ού} αιώνα*. εκδ. Πολιτιστική Εταιρεία «Πανόραμα». Νέα της Μόσχας. Μάιος 1990.

Νέτας, Β. *Το συνέδριο του Γκελεντζίκ*. Ελευθεροτυπία, 28-31/3/1991.

Φωτιάδης, Κ. (1999). *Ο Ελληνισμός της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης*. Αθήνα: Ηρόδοτος.

Χασιώτης, Ι., Ξανθοπούλου, Α. & Αγκζίδης, Β. (1997). *Οι Έλληνες της Ρωσίας και της Σοβιετικής Ένωσης: Μετοικεσίες και εκτοπισμοί, οργάνωση και ιδεολογία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.